

Potřebujeme specializované knihovny?

PhDr. Radka Římanová, Ph.D.

Ústav informačních studií a knihovnictví

Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

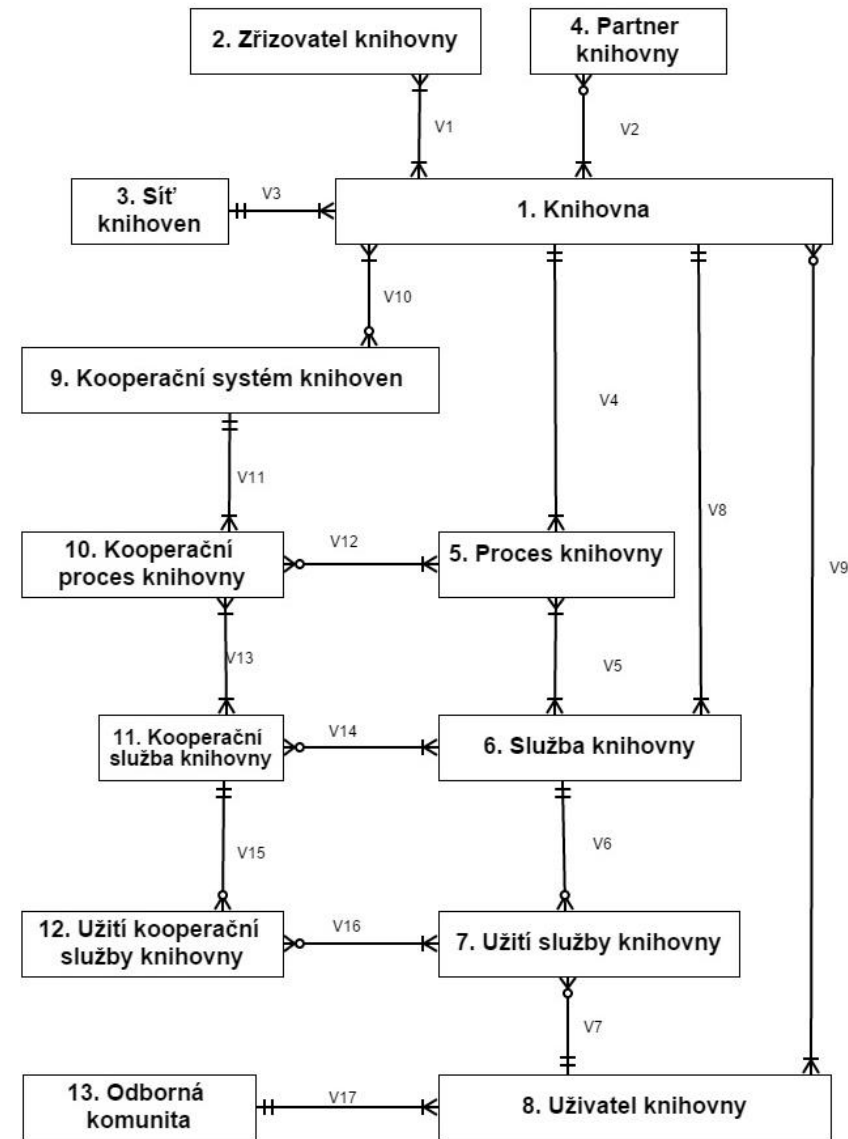
Abstrakt

V roce 2015 byla na Ústavu informačních studií a knihovnictví Univerzity Karlovy obhájena disertační práce *Specializované knihovny v 21. století*. Na základě obsahové analýzy textů zabývajících se perspektivami služeb tohoto typu knihoven byl vytvořený teoretický model služeb. Tento model pomohl definovat základní roli specializované knihovny a to poskytování dokumentových služeb. Dokumentová služba, která vychází z principů informačního managementu, je nezastupitelnou úlohou knihoven. Navzdory tomu, že knihovny určené široké veřejnosti právě od tohoto typu služeb ustupují a více se přiklání k reflexi principů služeb komunitních, je role knihovny jako základního článku dokumentového systému instituce je nezastupitelná. Technologické prostředky proměňují mnoho principů těchto služeb, a také stále více dominující typ vzdáleného uživatele přináší nové aspekty. Před českými specializovanými knihovnami stojí úkol transformace fyzických knihoven na knihovny digitální. Znají instituce potenciál svých knihoven? Jsou knihovny ochotny tuto transformaci podstoupit?

Geneze vzniku práce

- Společenský rámec práce: Mění se prostředí – apel na proměnu knihoven
- Odborný rámec práce: Neexistence české práce o teoretických aspektech práce knihoven a jejich perspektivách
- Předvýzkum – ověření hypotézy, zda jsou všechny knihovny stejné, když mají stejný zákon
 - Nikoli, knihovny veřejné (obecní, krajské, public) mají jiné perspektivy než knihovny akademické a knihovny specializované (podpora konkrétního oblasti)
 - Modelování universa – konceptuální model knihovny, porovnání atributů entit

Konceptuální model knihovny

Specializovaná knihovna

- Malá a střední velikost
- Jasné oborové vymezení
- Uživatelská komunita – zaměstnanci vědy a výzkumu – nikoli studenti
- Zřizovatel je zároveň i hlavní cílovou skupinou uživatelů služeb
- Úzké sociální vazby na cílovou skupinu
- Spolupráce s dalšími knihovnami a institucemi s přímým cílem plnění aktuálních informačních potřeb cílové skupiny
- Dlouhodobá zkušenost se službou známému vzdálenému uživateli (*„až panu profesorovi na stůl“*)
- *Uzavřenost vůči vnějšímu prostředí – orientace na vlastní odbornou komunitu, nepřehledný systém*

Informační management

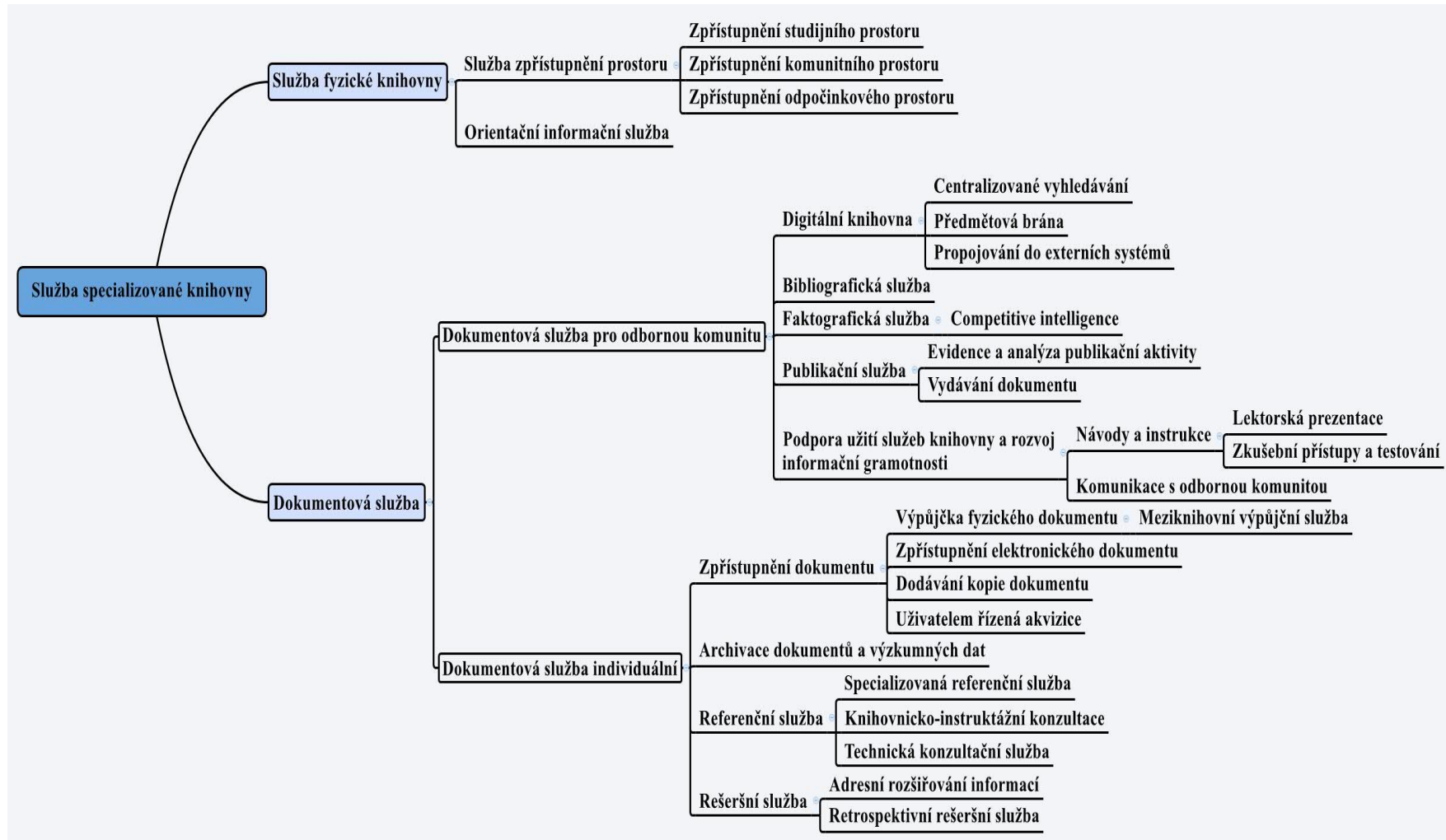
- Osobní, institucionální
- Knihovnický pohled na informační management
 - práce s dokumentem
- Procesy:
 - Vybrat a získat
 - Organizovat, klasifikovat, indexovat
 - Zpřístupnit a vypůjčit
 - Uchovat a ochránit
 - Pomoci a poradit uživatelům
 - Protřídování („odplevelení“)

Obsahová analýza textů o perspektivních směrech

- Výběr textů pro finální analýzu – parametr citovanosti – Web of Science
- Myšlenková mapa vyústila do hierarchického modelu
- Každý prvek modelu je nazván podle SLUŽBY, nikoli PROCESŮ, které ho zajišťují
- Knihovna není schopná zajistit službu, kterou nemá procesně zvládnutou
 - (ale z každého pravidla existují výjimky 😊)

Služby specializovaných knihoven

KOMUNIKACE!

**Podpora užití služeb knihovny a rozvoj
informační gramotnosti**

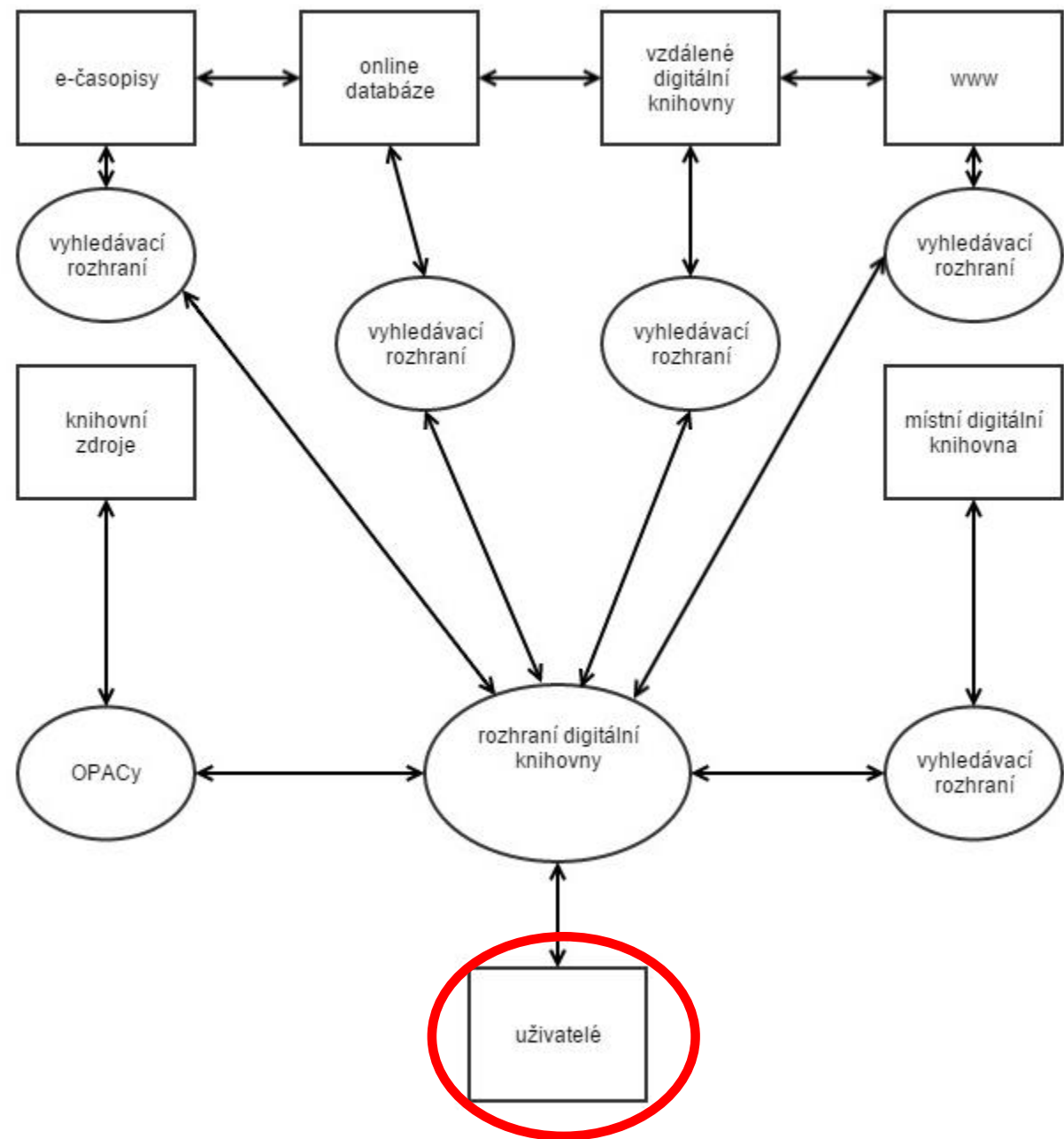
Návody a instrukce

Lektorská prezentace

Zkušební přístupy a testování

Komunikace s odbornou komunitou

- Knihovna je...sbírka dokumentů
- Digitální knihovna je ... sbírka digitálních dokumentů

Obrázek dle Digitální knihovna dle model Chowdhury a Chowdhury, 2002. Zdroj: (Bawden; Robinson, 2012, s. 155), viz Chowdhury, G. G.; Chowdhury, S. *Introduction to digital libraries*. London : Facet publishing; 2002.

Vzdálení uživatelé specializovaných knihoven

- Problém individuálního informačního managementu uživatele při přístupu k digitálním knihovnám
- varianty řešení :
 - Školení informační gramotnosti
 - Centralizované vyhledávače ...
 - Učící referenční služby ...
 - Intuitivní rozhraní databází ...

MĚSTSKÁ KNIHOVNA V KODANI – CALL CENTRUM

Digital service – call center

- Joint e-mail, phone, chat and interactive screen service
- Open 8 am – 10 pm
- Reduction of individual guidance in the physical library
- Supports growing need for assistance with digital materials

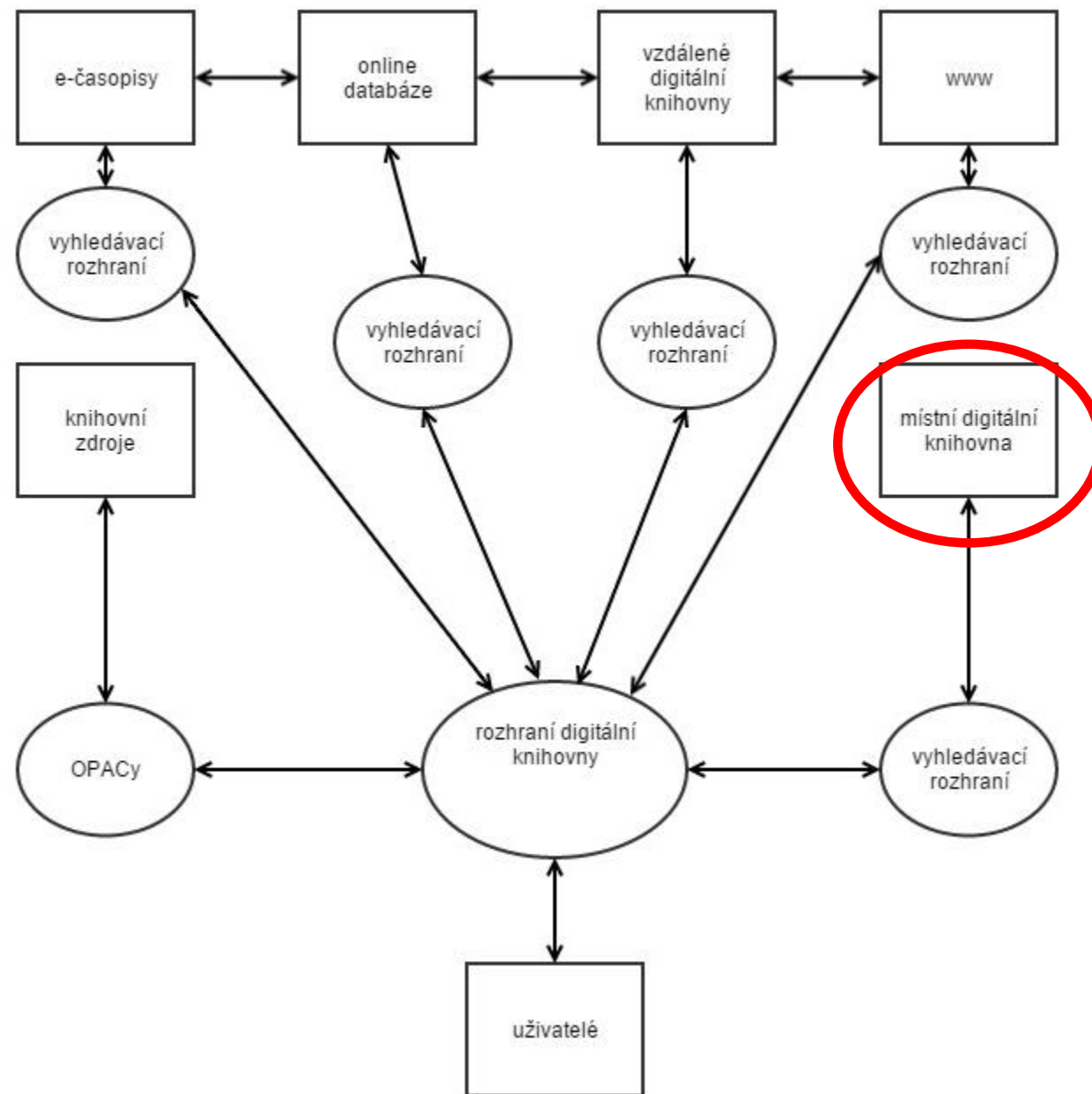

KØBENHAVNS KOMMUNE

PETERSEN, Jakob H. A New Library Mission for the 21st Century. In: *Konference knihovny současnosti 2015: Prezentace* [online]. 2015 [cit. 2015-10-08]. Dostupné z: <http://www.sdruk.cz/data/xinha/sdruk/2015/KKS/New%20library%20mision.pdf>

V kolik hodin se objevuje
informační problém u
vzdáleného uživatele?

- Knihovna je...sbírka dokumentů
- Digitální knihovna je ... sbírka digitálních dokumentů

Obrázek dle Digitální knihovna dle model Chowdhury a Chowdhury, 2002. Zdroj: (Bawden; Robinson, 2012, s. 155), viz Chowdhury, G. G.; Chowdhury, S. *Introduction to digital libraries*. London : Facet publishing; 2002.

Digitální kurátor versus Správce digitální knihovny (specializace v rámci Národní soustavy kvalifikací)

- Co musí umět digitální kurátor navíc oproti správci digitální knihovny ?
- Problém slova „K“?
- Problém vzdělání?
- Problém ????
- Příklad z prostředí specializovaných knihoven – institucionální repozitář
- Christine L. Borgman (1999) – digitální knihovny se musí rozvíjet na jiných principech než tradiční knihovnictví

INSTITUCIONÁLNÍ POLITIKA INFORMAČNÍHO MANAGEMENTU ANEB PROČ AGENDA INSTITUCIONÁLNÍHO REPOZITÁŘE **NENÍ** V KNIHOVNĚ INSTITUTE?

HYPOTÉZY:

- Náhled na repozitář jako něco zcela nového a jedinečného
 - Knihovna se vymezuje na tradičních knihovnických rolích
 - Knihovna nepracuje na principu embedded librarianship
 - Slabá autorita knihovny
 - Slabý management knihovny – potřeba zvládnutí tradičních rolí knihovnu zcela vyčerpává
 - Podcenění možností vazeb na další projekty (podcenění standardů)
 - Knihovníci sami digitálními repozitáři nerozumí a neumí ho podpořit
 - Knihovníci komunikují s uživateli, ale nekomunikují (nebo nemohou komunikovat) s partnery ve vlastní instituci – např. IT oddělení (předávání podnětů)
-

KDE HLEDAT ODPOVĚĎ NA NE/POTŘEBU KNIHOVNICKÝCH KOMPETENCÍ A PROCESNÍCH ZKUŠENOSTÍ PŘI BUDOVÁNÍ MÍSTNÍ DIGITÁLNÍ KNIHOVNY?

- Národní uložště šedé literatury?
- Theses?
- Informační systémy Rady pro výzkum, vývoj a inovace?
- TBU DSpace - a digital library of Tomas Bata University in Zlin?
- Česká digitální matematická knihovna?
- WikiSkrita?
- Warsaw University of Technology Digital Library?
- Adam Mickiewicz University Repository?
-

Děkuji za pozornost

RADKA ŘÍMANOVÁ,
RADKA.RIMANOVA@FF.CUNI.CZ
